

ANTALYA HONAMLI YÖRÜKLERİNDE ŞİMDİKİ ve GEÇMİŞ ZAMAN KULLANIMLARI*

Ünzüle ŞIK¹
Talat DİNAR²

ÖZET

Antalya ili sınırları içerisinde yaşamlarını sürdüren Honamlı Yörükleri kendilerine has kültürel özellikleriyle dikkat çekmektedir. Haklarında çok fazla bilgi bulunmayan Honamlı Yörükleri üzerine yapılan çalışmaların da sınırlı olduğu görülür. Özellikle bu Yörük aşireti ile ilgili olarak yapılan ağız çalışmalarının sınırlı sayıda olması eksiklerden biridir.

Bu çalışmada Antalya ilinde yaşayan Honamlı Yörüklerinin ağız özelliklerine dayalı şimdiki ve geçmiş zaman kullanımları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Antalya ilinde yaşayan Honamlı Yörükleri'nden yapılan derlemelere dayanan malzemeler için Honamlı obalarına mensup ağız özelliklerini koruyan ve bu Yörük aşireti ilgili bilgi alınabilecek potansiyeldeki kişilerle görüşülmüştür. Derlemeler sırasında Honamlılar hakkında farklı bilgiler de edinilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın merkezini saha araştırmaları doğrultusunda elde edilen malzemeler oluşturmakla birlikte Honamlı Yörükleri ile ilgili yapılan araştırmalara da başvurulmuştur.

Modern yaşam ve şehir hayatıyla birlikte özellikle iletişim çağının etkisiyle kaybedilmeye başlanan ağız özelliklerinin bir an önce kayda geçmesi gerekmektedir. Çalışmanın bir amacı da kaybolmaya yüz tutan bu ağız özelliklerinin kayıt altına alınıp sonraki nesillere aktarılabilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Honamlı Yörükleri, Ağız, Dil İncelemesi, Şimdiki Zaman, Geçmiş Zaman.

* Bu makale, Doç. Dr. Talat Dinar danışmanlığında Ünzüle Şık tarafından hazırlanmakta olan "Antalya İli Honamlı Yörükleri Ağızı" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Ünzüle Şık, Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü unzilesk07@gmail.com, ORCID: 0009-0005-042-7275, (Sorumlu Yazar).

² Talat Dinar, Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, talatdinar@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9199-0403.

PRESENT and PAST TENSE USAGE in ANTALYA HONAMLI YORUKS

ABSTRACT

Honamlı Yoruks, who live within the borders of Antalya province, attract attention with their unique cultural characteristics. It is seen that the studies on Honamlı Yoruks, about whom there is not much information, are limited. One of the shortcomings is the limited number of dialect studies carried out especially on this Yoruk tribe.

In this study, we tried to focus on the present and past tense usage of Honamlı Yoruks living in Antalya province, based on their dialect characteristics. For the materials based on the compilations made by the Honamlı Yoruks living in Antalya province, people who were members of the Honamlı tribes, preserved their dialect characteristics and had the potential to obtain information about this Yoruk tribe, were interviewed. During the compilations, different information about the people of Honam was tried to be obtained. Although the center of the study is the materials obtained through field research, research on Honamlı Yoruks has also been used.

Dialect features that are beginning to be lost due to modern life and city life, especially with the influence of the communication age, need to be recorded as soon as possible. Another aim of the study is to record these dialect features that are about to disappear and pass them on to the next generations.

Key Words: Honamlı Yoruks, Dialect, Language Analysis, Present Tense, Past Tense

1. GİRİŞ

Honamlı Yörükleri, Antalya'nın batı ve orta kesimlerine dağılmış, birçok yerleşim yerinde varlığını sürdüren kalabalık Yörük aşiretlerinden bir tanesidir. Geniş bir coğrafyaya yayılmış, nüfus olarak hatırı sayılır bir kalabalığa sahip olan köklü bir aşiretin elbette çok eskilere dayanan tarihi bir geçmişi ve soy bağı olması muhtemeldir.

Ak (2015: 38), *Teke Yörükleri* adlı çalışmasında Honamlı Yörüklerini "Teke Yöresi Yörük oymak ve obaları" başlığı altında otuz iki oymaktan on üçüncüsü olarak ele almış ve Honamlı Yörüklerinin XIX. Yüzyılın ilk yarısından beri Teke Yöresi'nde varlıklarını sürdürdüklerini belirtmiştir.

Kaynaklara baktığımız zaman Honamlı Yörüklerinin kökeninin Orta Asya'ya kadar uzandığını söylemek mümkündür (Avcı, 2010: 8; Tanyıldız, 1990: 28-30; Yılmaz, 2012: 72). Bazı araştırmacılar Oğuzların Bozok, Bozokların da Avşar bölümünde yer aldığını ifade ederken bir

kısmı da yirmi dört Oğuz boyundan biri olan Kayılara mensup olduğunu kabul etmektedir. Fakat bu bilginin kesin olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü soyağacının kesintisiz olarak izlenemiyor olması kesin bilgiye ulaşmayı engellemektedir. Tuztaş (2005: 41) ise bu görüşlerin aksini savunarak Honamlı Aşireti'nin Kayı ve Avşar boyuna dayandığı konusundaki bilgilerin doğruluğunu ispatlar nitelikte bir belgeye rastlanmadığını belirtip bu aşiretlerin Horasan'dan geldiklerini ve Anadolu'nun birçok yerinde dağınık halde yaşadıklarını ifade etmektedir.

Kendilerini Honamlı Yörüğü olarak niteleyen kişiler arasında yaptığımız derlemeler sırasında Honamlıların tarihsel süreçle ilgili çok fazla bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Edinebildiğimiz sınırlı bilgiler içerisinde bir kaynak kişi (Mustafa Şık, Belen Mah.) "*Atalarımız Orta Asya'dan akın etmişler. Kökümüz Asya'dan, Oğuz Beylerinden*" şeklinde bir ifade ile genel manada kabul gören fikri dile getirmiştir.

Günümüzde Antalya'da yaşayan Honamlı Yörüklerinde eskisi gibi konargöçer yaşam kalmasa da o hayatı yaşamış, ağız özelliklerini koruyan kişileri bulabilmek mümkündür. Biz de bu doğrultuda Honamlı Yörük kültürüyle büyümüş, geçmişini bilen ve konuşmada ağız özelliklerini korumayı başarmış özellikle altmış yaş üstü kişilerle görüşerek Honamlı Yörükleri ile ilgili bilgileri bizzat birinci ağızdan dinleyerek ortaya koymaya çalıştık. Çalışma alanını oluşturan Honamlı Yörükleri ile ilgili genel manada yapılmış çalışmalar mevcuttur. Fakat Antalya İlinde bulunan Honamlılar özelinde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Buradan hareketle burada yaşayan Honamlı Aşireti'nin başta ağız özellikleri özelinde şimdiki ve geçmiş zaman kullanımları, tarihi, aşirete bağlı kolları, Antalya'daki dağılımları ele alınmaya çalışılmıştır.

1. HONAMLI ADININ ORTAYA ÇIKIŞI

Honamlı adının ortaya çıkışı ile ilgili olarak birçok farklı görüş öne sürülmüştür. Fakat bu ismin anlamının ve menşinin nereye dayandığı hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Konuyla ilgili elde edilen verilere kısaca göz atmakta fayda vardır:

Türkay (2012: 362), çalışmasında Hotamlı adında bir aşirete yer vermiştir. Bu aşiretin aynı zamanda Saçıkaraalılarla aynı olduğunu belirtmektedir. Fakat Saçıkaraalı Yörükleri Haytalardır. Sahada Hotamlı ismine hiç rastlanmazken Haytaların da Honamlı Yörükleri tarafından bilinen fakat bu aşiretten olmayan bir Yörük grubu olduğu öğrenilmiştir. Öter, Akgül ve Çalışkan (2023: 7) Yörük aşiretlerinin isimleri arasında Honamlı gibi adlandırma sebebinin çözülemediği isimler olduğunu

belirtmiş fakat Adıgüzelli gibi oba içinde öne çıkan bir kişiye bağlı olarak isimlendirmelerin olduğunu da vurgulamıştır. Tanyıldız'a (2005: 33-34) göre ise Honamlı isminin ortaya çıkmasıyla ilgili iki görüş mevcuttur. Bunlardan ilki: Bu Yörükler bir yerden göçüp başka bir konalgaya vardıkları zaman erkekler bir araya gelerek silah atışı yaparlar. Bunu duyan diğer Yörükler "*Hun yapılı şeyler yine atışa başladılar.*" derler. Buradan hareketle zamanla kelime Honamlı şeklini alır. İkinci görüş ise: Bu Yörükler Anadolu'ya girdikleri sırada iki halkın savaşına rastlarlar. Duruma bakıp zayıf olana yardım etme kararı alırlar. Yardım ettikleri taraf savaşı kazanır. Tehlikeyi savan tarafın beyi "*Bize yardım eden o iyi insan kim?*" diye sorar. Yardımcıları da "*Ho güzel Beydi.*" diyerek Yörük beyini gösterirler. Yörükler sayesinde yenilgiyi bertaraf eden bey de "*Ho Bey namı birisiymiş.*" diyerek över. Sonra birlikte göçerler ve bir arada buldukları zaman diliminde o Yörüğün adına "*Güzelbeyli*" ya da "*Honamlı*" demişlerdir. Tanyıldız'ın verdiği bilgiler 'halk etimolojisi' niteliğindedir.

Derleme sırasında görüştüğümüz Honamlı'nın Hacı Mehmetli obasına mensup Hacı Murat Kaya, Honamlı adının kökenini şu şekilde izah etmiştir: "*Bizim atalarımız temizmiş. Honamlı yani namı bir adı var. Arılığı var*" (Hacı Murat Kaya, Mandırlar-Pınaralanı Mah.). Yine sahadan elde edilen farklı bir görüş şu şekildedir: "*Honamlı demek: bazen hoca falan bizim Yörüklerde çıkarmış. Konya'da okurmuş. "Namı namı Yörük" demişler. Ondan sonra Honamlı kalmış. Adları komple Honamlı olarak geçmiş*" (Hasan Şık, Taşağıl Mah.). Derleme sırasında görüştüğümüz bir başka kaynak kişi tarafından Honamlı isminin menşei şu sözlerle izah edilmiştir: "*Bizim yörüğün içerisinde namını duyuran bir güreşçi varmış. Bir güreş sırasında rakibini yenmiş. Güreşi kim kazandı diye sorduklarında "ho namı adam" demişler. O zamandan beri "ho adam namı, Honamlı" kalmış gitmiş*" (Mustafa Şık, Belen Mah.).

Yapılan araştırmalar sonucunda araştırma alanımız olan Antalya İli Honamlı Yörüklerinin arasında, Honamlı isminin ağız özelliği olarak karşımıza çıkan "ho" işaret sıfatı ve "namı Yörük" tabirinin birleşerek Honamlı adını oluşturduğu fikri yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunu destekler nitelikte bir tarihi kayıtle da karşılaşılmamıştır. Bundan dolayı bu yaklaşıma ihtiyatlı bir şekilde yaklaşılmalıdır.

1.1. Honamlı Yörüklerinin Kolları

Honamlı Aşireti'ne bağlı kolların sayısını ve adlarını kesin olarak tespit etmek mümkün değildir. Konu üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde farklı kollar tespit edilmiştir.

Honamlı Yörükleri, Eröz'e (1991: 45-46) göre: Çoşlu, Ötgünlü, Telliler, Elekli, Karaevli, Recepli, Hacı Mahmutlu, Bekmezci ve Garsavurdanlı olmak üzere dokuz mahalleden oluşurken, Atabeyli'ye (1940: 213) göre: Ötkünlü, Recepli, Karaevli, Çoşlu, Adıgüzelli (Kara Savuldan), Hacı Celiller, Telliler olmak üzere yedi mahalleden oluşmaktadır. Yine mahalle sayısını yedi olarak kabul eden bir diğer isim de Tanyıldız'dır. Tanyıldız (1990: 38), Honamlıların Ötgünlü, Eski Yörük (Hacı Celilli)-Eskiler, Çoşlu, Karsavurdanlı, Recepli, Adıgüzelli (Elekli) ve Akkeçililer (Honamlı Yörükleri ile akraba bir oba olduğunu belirtmiştir) olarak bir sıralama yapar. Saraçoğlu (1989: 563); Recepli, Çoşlu, Elekli, Hacı Mehmetli, Ötgünlü, Karatekeli, Eskiler ve Hacı İbrahimli obalarından oluştuğunu kabul ederken Görar (2020: 4) bu obaları Recepli, Sarıkeçili, Karaevli, Çoşlu, Hacı İbrahimli, Karsavurdanlı, Ötgünlü, Hacı Celiller olarak vermiştir.

Derleme sırasında da bu soru kaynak kişilere yöneltilmiştir. Görüşmeler sırasında Honamlı obalarına mensup kaynak kişiler bu kolları genellikle yedi ve dokuz olarak saymışlardır. Nadiren on iki olduğunu söyleyenler de çıkmıştır. Fakat sayıları aynı verenlerde bile mahalle adlarının farklılık gösterdiği durumlar mevcuttur. Obaya mensup kişiler bu kollardan bahsederken genelde kendilerine yakın gördükleri ve tanıdıkları kolların isimlerini söylemektedirler. Antalya İlinde yaşayan Honamlı Yörüklerinden elde edilen veriler ve diğer Yörük Aşiretleri ile ilgili kaynaklardan edinilen bulgular doğrultusunda Honamlı Yörüklerine bağlı dokuz obanın olabileceği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Bunlar: Ötgünlü (Hacı Mehmetli), Adıgüzelli (Karsavurdanlı), Çoşlu, Hacı İbrahimli, Hacı Celilli, Elekli, Recepli, Eskiler Obası ve Karaevli'dir. Bu dizilim yukarıda da belirtildiği gibi görüşülen yerel halkın genelinin söylediği bilgiler ve taranan kaynaklardaki bulguların karşılaştırılması sonucu ortaya çıkmıştır. Ortaya koyduğumuz bu verinin kesin ve doğru olduğu iddia edilmemekle birlikte yaygın kabulün bu şekilde olduğu söylenebilir.

Yörükler, Anadolu'ya Türklerin iskânın başladığı yıllardan bu yana en yoğun yerleşim yeri olarak Batı Akdeniz bölgesini seçmişlerdir (Öter ve Özkul, 2019: 165). Çalışma sahamızı oluşturan Antalya'daki Honamlılarda ise bu durum şöyle gelişmiştir: Sahadaki araştırmalar doğrultusunda Honamlı Yörüklerinin 1930-1940 yılları itibari ile Antalya'ya yerleşmeye başladıklarını söyleyebiliriz. Bugün Antalya/Manavgat'ta: Kaymaz, Denizyaka (Niğit-Yalıncaç Mah.), Bekirler (Yörük Bekirler), Taşağıl, Bereket (Dere Mahallesi), Özvadi, Belen, Hocalar, Çolaklı, Çakış-Talaş, Arapbeleni ve Karaevli;

Antalya/Serik'te: Aşağıkocayatak, Akçaalan; Antalya/Aksu'da: Kurşunlu (Dedemullalar Mahallesi), Karaöz (Kocabelen Mahallesi), Karaçalı, Kumköy, Kemerağzı, Boztepe, Mandırlar (Köseler Mahallesi), Mandırlar (Pınaralanı Mahallesi); Antalya/Döşemealtı'nda: Yeniköy, Yağca; Antalya/Kepez'de ise Duacı Mahallelerinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

2. HONAMLI YÖRÜKLERİNDE ŞİMDİKİ ZAMAN ve GEÇMİŞ ZAMAN KULLANIMLARI³

Antalya İli, Anadolu toprakları üzerinde en geniş alana yayılmış olan Batı Grubu Ağızları içerisinde I. Alt Ağız grubunda yer almaktadır (Karahan, 1996: 114-116).

Erdem ve Bölük, Antalya ağzlarında şimdiki zaman ekinin kullanımına göre üç ana gruptan söz etmektedir. Buna göre Honamlı Yörüklerinin yaşamlarını sürdürdüğü bölgeler sınıflamada şu şekilde yer almaktadır: Şimdiki zaman ekinin baskın olarak düz-geniş ve düz-dar olduğu Döşemealtı, I. Ağız Bölgesi'nin II. Alt Ağız grubuna girmektedir. II. Ağız Bölgesi'nde bulunan Manavgat, Aksu ve Serik ilçelerinde ise şimdiki zaman ekinin düz ve dar şekillerinin zayıfladığı bununla birlikte yuvarlak ünlülü şekillerin kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir. Aksu ve Manavgat II. Ağız Bölgesi'nin I. Alt Ağız grubuna girerken Serik İlçesi'nin II. Alt Ağız grubuna dahil olduğu tespit edilmiştir (Erdem, Bölük, 2012: 190-191). Ancak bu sınıflama zikredilen bölgelerdeki diğer grupları da kapsayacak şekildedir. Honamlı Yörükleri özelindeki kullanımlar aşağıda yer almaktadır.

2.1. Honamlı Yörüklerinde Şimdiki Zaman Kullanımı

Şimdiki zaman eki, belirli bir zamanı gösteren, şekil olarak bildirme, zaman olarak ise içinde bulunulan zamanı yani hareketin şimdiki zaman bölümünde ortaya çıktığını gösteren bir ektir (Gülensoy, 1985: 281). Eski Türkçede yürümek, devam etmek anlamlarında kullanılan *yorır-*, zamanla benzer iki heceden birinin düşmesi sebebiyle kısalmış ve *yori-* şeklini almıştır. İlk başta bir hareketin devamını belirtmek için kullanılan yardımcı fiil şimdiki zaman ifade eden ek durumuna gelmiştir (Gülensoy, 1985: 283).

³ Antalya'da yaşayan Honamlı Yörüklerinin Manavgat, Serik, Aksu, Döşemealtı ve Kepez ilçelerinde yirmi beş ayrı mahallede (bazıları köy niteliğinde) iskanları tespit edilmiştir. Saha araştırması sırasında bu yirmi beş mahallenin yirmi ikisinde yetmiş kişi ile bir derleme çalışması yapılmıştır. Elde edilen malzemedeki yapılan tespitler sunulmaktadır.

Honamlı Yörüklerinin yaşadığı bölgelerde yaptığımız saha çalışması sonucunda ilçelere göre şimdiki zaman kullanımları şu şekildedir: Manavgat ilçesinde birkaç nadir örnek dışında ek tamamen yuvarlak ünlülü olarak kullanılmaktadır. En sık kullanımda olan biçimi ise {-yuru}, {-yor} ve {-yo} şekilleridir. Serik ilçesine baktığımız zaman ise bu ekin yuvarlak ünlülü {-yuru}, {-yor}, {-yo} vb. kullanımları yanı sıra -yır, {-y1} vb. biçimlerde düzleşmenin görüldüğü örnekler mevcuttur. Aksu ilçesinde ise bu düzleşme artarak devam etmektedir. Yuvarlak ünlülü {-yuru}, {-yo}, {-yö} vb. kullanımlarla birlikte {-yâ}, {-yá}, {-ya}, {-ye}, {-y1}, {-y1}, {-y1r1} vb. düz ünlülü biçimler de ortaya çıkmaktadır. Yine ekteki düzleşmenin devam ettiği Döşemealtı'nda da yuvarlak biçimlerin {-yuru}, {-yo} vb. kullanımı yanı sıra düz biçimler de {-yâ}, {-ye}, {-y1}, {-y1} vb. kullanımdadır. Yine şimdiki zaman fonksiyonunda kullanılan {-iP} zarf fiili ve *otur-* fiili ile türetilen birleşik yapılar tespit edilmiştir. Şimdiki zaman eki, Manavgat ve Yöresi Ağızları'nda da olduğu gibi en çok değişkeye sahip zaman kipidir. Kaynak kişilerin aynı cümle içerisinde bile birden fazla farklı kullanımları görülmektedir (Görgeç, 2020: 192).

Tablo 1: Şimdiki Zaman Çekimleri

Kişi	Teklik	Çokluk
1.	-(I ₄)yoruyun, -(U)yon, -(I ₄)yom, -(I ₂)yân, -(I ₂)y(I ₂)n, (i)yım, -(i)yn, -óruyn, -yırıym, -yirîn, -(u)ruyun, -(i)yorun, (u)yun, -(u)yoruyn, -(i)yorum, -(ü)yün, -(ü)yân, -(i)yorün, (y)örün, -(i)yêrm, -(i)yân, (i)yan, -(i)yon -orun, -on, -ân, -în, -yen.	-(I ₄)yoz, -(I ₄)yoruyuz, -(I ₂)yoruz, -(i)yoruyz, (i)yoruyız, -(i)yoruz, (i)yoruys, -(i)yâris, -(u)yos, (u)yoS, -(ü)yös, -(i)yos, (i)yóz, -(i)yAz, -(i)yes, -(I ₂)yâs, (I ₂)yâz, -(I ₂)y1s, -(I ₂)y(I ₂)z, (i)y1s, -(u)yuz, -oz.
2.	-(I ₄)yon, -(I ₂)yoron, -yoruson, (i)yósún, -(u)yorsun, (u)yosun, -(ü)yoron, (I ₂)yosun, -(i)yörüñ, -(I ₂)yan, (I ₂)yân, -(u)yeñ, -y1ñ, -yâr1ñ, -oron, -on, -1ñ, -1ñ, -añ, -uñ.	-(i)yorusuñus, -(i)yóñ1s, (i)yârs1ñız.
3.	-(I ₄)yo, -(I ₄)yuru, (I ₄)yor, -	-(I ₄)yollar, -(I ₄)yorlar, -

	(U)yö, -yóru, -yörü, -(i)yörü, -(i)yörü, -(i)yeri, -(i)yırı, -(i)yâri, -(i)yâr, -(i)yarı, -yori, -yar, -(İ)yâ, -(i)ye, -iyê, -(i)yâ, -yó, -(i)yö, -(i)y(İ), -örü, -ör, -or, -o, -(i)oru, -er, -e, -rı.	(İ)yorular, -(i)yöller, -yörler, -(i)yolar, -yóllar, -(i)yâllar, -(i)yallar, -(i)y(İ)llAr, -yilar, -óllar, -(ü)yolar, -(ü)yorular,
--	--	--

I. teklik şahısta kullanımlar:

böyle ğonuşdüma baKma birezden ğonuşaman, unuduvruyuyoruyun emme yalan aslā yoKdur. 1/46-47-48,

hindi hurdan _oraya geliyân da bi şiyi unuduyon. 46/48,

lasdiK çarā sevinilir mi? lasdiK çarā seviniyin. 53/187,

işTe saña eyinnîñ _a dēyörün. 47/162,

guzum dibine varıyım höyle bi varıyım. 57/34-35.

II. teklik şahısta kullanımlar:

kökún malcılıKdan bu dālarda mal güdüyorun _a. 1/61,

sen nerde çalıJın hindi? 13/1,

yurd _alıyan para veriyan _una. 53/30,

buna dedim düşersen galıyosun ona göre. 63/53-54,

“nē oturuyen endē çardaKda da?” demiş. 58/26.

III. teklik şahısta kullanımlar:

bi gün _āşam gediyoru beş denesini huruyoru. 13/51,

o çağ canmıca gayrı geziyeri o. 66/63,

biri de otelde çalışıyır e işte. 50/14,

burnundan su akıyarı öyle bi hasdalıK ediyoru o. 66/98,

hindi gayrı ğörüşülüyö, ğonuşuluyö öyle veriliye. 53/127-128.

I. çokluk şahısta kullanımlar:

üş deve ikişer dene daş sarıyoruyuz. 49/100,

derilere basardıK _eveli hindi bidonnara basiyıs. onu öyle ediyez, yēyâs işde. 51/11,

şeytan daşlamaya gediyos. 63/28-29,

malına maşakaTına ūraşıyâz. 51/2,
höyle diñlenioz bi şey ediyo diñleniveriyiz. 8/137.

II. çokluk şahısta kullanımlar:

gendim beleñ köyden idim işde biliyorusunus. 38/5-6,
manavgaTdan geliyónıs. 50/23,
geziyársıñız, heye ēyi'. eē' yavricüm işde. 50/25.

III. çokluk şahısta kullanımlar:

“işde alacāñ olan bu.” dēyörü, geliyollar evleniyöller. 4/18-19,
ufra deriz biz un yufga yapiyıllar ya. 52/112,
hepisi de çoK iyi bakıyallar allah ırāz _ olsun. 66/76,
öyle dēyolar gülüm _ işde. 57/101,
peynir götürüyorular _ a saTmaya. bazara gediyorular. 49/134-135.

Çağdaş Türk Lehçelerinden Türkmen (Göklenov, 1991: 1104; Kara, 2005: 121-122), Kırgız (Kasapoğlu Çengel, 2005: 218-220; Konkobay Uulu, 1991: 1068-1069), Kazak (Doğan ve Koç, 2004: 260-264; Kajıbek, 1991: 1055) ve Nogay Türkçelerinde de kullanımda olan {-iP} zarf fiili ve *otur-* fiili ile türetilen birleşik fiiller Honamlı Yörüklerinde de tespit edilmiştir. Bu birleşik fiiller şimdiki zaman fonksiyonunda karşımıza çıkmaktadır (Erdem, Bölük, 2011: 36).

ğonusduruboturan allah yalan sōlesem bu yalanı sen naal sōleñ dey diliñi dutuvsa dutar. 1/49-50,

hacı emmiñ sar sālām şöyle oturuboturuKa, eKmeK yeeboturuKā 43/59-60,

görüboturuyun, biliboturuyun ösüzlüKden 47/119-120,

adam bayılTmıslár döverkene ... kösülüboturu. 61/44,

ışıyıP gederkene otelimiziñ öñüne gelivdiK ezen okunuboturu. 63/78-79.

Şimdiki zaman ekinin olumsuz kullanımı: Yazı dilinde şimdiki zaman ekinin olumsuz fiil çekimlerinde -ma/-me ekinin ünlüsü daralmaktadır. Fakat bu durum Honamlı Yörüklerinde kararlılık göstermemektedir. Bazen ünlü daralırken bazen de aksi bir şekilde geniş biçimiyle kullanılmaktadır:

köyden geÇirTmeK _ isdemēyırı. 53/34,

her şeyi kendim yapamāyān, edemēyen. 50/40,
 dedemullarıñ kılına kimse doKanmāor orda. 44/29-30,
 ben uyuyamāuruyun. annadıñ mı ... uyuyamāyırırım. eKmek yiyesim
gelmeñyörü. 47/86,
 ceyran yoK deyo çocuKlar, teleFon çeKmiyo. 57/44,
gullanmāyāllar. hindi benim baK salonda yazılı ha halı var tanı yeynice
 işde onu gullanıyāllar. 50/74-75.

Antalya ve Yöresi Ağızları'nda (Erdem ve Bölük, 2012: 161-162) da olduğu gibi Honamlı Yörükleri Ağzı'nda da şimdiki zaman ekinin Antalya'nın doğu bölgesinde yuvarlak biçimli şekilleri görülürken Serik'ten itibaren batıya doğru gittikçe düzleşme eğiliminin başladığı görülmektedir. Yine bir diğer benzerlikte iki ağızda da şimdiki zaman ekinin tamamen eridiği kullanımların mevcut olmasıdır.

2.2. Honamlı Yörüklerinde Görülen Geçmiş Zaman Kullanımı

Görülen geçmiş zaman eki, geçmişte gerçekleşen, öznenin yaşadığı veya bizzat şahit olduğu durumları ifade etmek için kullanılan bir bildirme ekidir.

Antalya İli Honamlı Yörükleri Ağzı'nda görülen geçmiş zaman genellikle yazı dilinde olduğu gibi {-DI₄} biçimleri ile kullanılmaktadır. Ancak Antalya ve Yöresi Ağızları'nda (Erdem ve Bölük, 2012: 165) olduğu gibi ötümlü şekillerinin daha yoğun biçimde kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra yarı ötümlü biçimler de karşımıza çıkmaktadır. Nadir bir kullanım olarak da {-ıK}, {-üK} biçiminin görülen geçmiş zaman için kullanımları tespit edilmiştir.

Tablo 2: Görülen Geçmiş Zaman Çekimleri

Kişi	Teklilik	Çokluk
1.	-d(I ₄)m, -t(I ₂)m, -T(I ₂)m, -tum, -düm, -Tum.	-d(I ₄)k, -d(I ₄)K, -dıK, -duK, -düK, -dıK, -duK, -T(I ₂)K, -TıK, -Tık, -tik, -tık, -d(I ₂)g, diK, -dik, -dik.
2.	-d(I ₄)ñ, -tuñ, -díñ, -ıKsıñ.	-d(I ₄)ñ(I ₄)z, -díñiz, -dñiz, -díñiS.
3.	-DI ₄ , -T(I ₂), -Tü, -dí, - (y)ıK, -üK.	-d(I ₄)lAr, -Tılar.

I. teklik şahısta kullanımlar:

geTdim. allah nāsib eTdi geTTim. 5/17-18,
yedi daşımı okudum, üfürdüm, aTdım. 63/67-68,
üş deve birbirine gatarlı. bende öyle gatarlı salıvdım. 11/19,
oğula bir ay Filen bi şey gettim. 25/2-3,
“gaynana kōdu da bura sinlendim.” demiş. 58/43,

Antalya İli Honamlı Yörükleri Ağzı’nda görülen geçmiş zamanın birinci çokluk şahıs çekimlerinde kullanılan biçimlerin birinci teklik şahıs için de kullanıldığı tespit edilmiştir:

ertesİ sene geTdiK geşdiK gayrı beş senede ikiyi bitirdiK. 9/21,
oğulda birisiyle döyüşdük. oğul işini biraKdık. 13/11,
tabi unuTduK getdiK. 34/39.

II. teklik şahısta kullanımlar:

ay guzum o eskileri gonuştun mu ya gözüm durmāyoru. 47/115,
ğavriklācañ, salçasını atacañ. ğavrikladın mıydı suyunu dökeceñ. 21/12-13,
deveyi nerde güTdün? 60/1,
ordan dutar yapışdın da “ıh” deyvidin miydi çöküviridi. 12/65-66,
burnuma eKmeK yanī gibi koKduñ. 52/125.

III. teklik şahısta kullanımlar:

başında dōne dōne ālar ımış çocucaKlarım ölüvdü deyi. 22/30,
üzümü gatiwedı bi çuvala. 8/171,
sāde ibādet etmeye geTTi. 5/43,
“gılçar bālar golumu bışdı.” der. 7/125,
yaylada ... ordan ta şöyle gañ kustu bu. 47/127,
yüz on yüz yirmi kilōya çıkdı, mefāt etti. 4/27-28.

I. çokluk şahısta kullanımlar:

isgendoruna ... atapusla geTtik. biz yorulduK, bıKdıK tozuñ içinde.
geminiñ içi bi gariş toz var. 5/108-109,

ondan soğura işde burda yerlendiK, yurTlandık. yaylaya göşdüK aKşēr
anamas dāna. 65/5-6,

ondan sōna getirdik onna üs sene bi ūraşTıK. 57/11-12,

ora bālardık içine ğatardıġ o yoordu. 1/99-100,

acıK da dedigodu eTdik. 9/52.

II. çokluk şahısta kullanımlar:

bize annaTmadıydıñ endēnneri eveli naal ederdıniz demezdın nāal
annatıyoñ hindi 1/112-113,

hū depeniñ başına çıKdıniz mı heç? 10/7,

hu yüzden mi geldiñiS? 44/153-154,

höyle dönüvdünüz mü yükseg ev var 50/114,

“yaw goñşu yā biz siz bize böyle böyle.” dediñiz. 20/47-48.

III. çokluk şahısta kullanımlar:

beş yüz dölüm gındıra şey gızılıdan alıyollar. şindi başgalarına sattılar.
44/23,

orda bi mevlid oKuTdular başa. 23/35,

bizi seşdiler siirde gönderdiler. 65/44,

çaardılar bura. “ora gedecēn ille.” dedi. 41/48-49,

su mu döKdüler gaFasına. 20/59-60.

Görülen geçmiş zaman ekinin olumsuz kullanımı: Antalya İli
Honamlı Ağızları’nda görülen geçmiş zamanın olumsuz kullanımı yazı
dil ile paraleldir.

gız meze döKmedīz mi siz dedim. 6/8,

anacāzıma demiş ki: “nē bunu tūlemediñ sen?” 58/25,

onu gızardır ataşda yerdı biz yemedig amma. 17/7,

ineKleri saamadım. 26/33, adamlar bunnarı sıvdırmadılar 47/54.

böyüK oğullar yapılmayık da ta gas sene oldu benim dedim. 40/9.

2.3. Honamlı Yörüklerinde Öğrenilen Geçmiş Zaman Kullanımı

Bu ek şekil olarak bildirme, zaman olarak ise görülmeyen, öğrenilen geçmiş zamanı anlatmaktadır. Yani bir hareket konuşanın gözü önünde, bilgisi dahilinde ortaya çıkmamış, konuşan onu sonradan duymuş, öğrenmiş veya fark etmiş ise geçmişte yapılmış olan ve yapılırken görmediğimiz bu hareketi bildirmek için kullanılır (Ergin, 2019: 300).

Eski Anadolu Türkçesi'nde duyulan geçmiş zaman eki genel olarak {-mI₂ş}’tır. Bu durum Antalya İli Honamlı Ağzı’nda da korunmaya devam etmiş fakat ekin daha fazla çeşitleri ortaya çıkmıştır (Özdarendeli, 2005: 105).

Yazı dilinde ve Anadolu ağızlarının birçoğunda duyulan geçmiş zaman eki olarak {-mış} ve {-miş} ekinin kullanıldığı görülmektedir (Karahana, 1996: 147).

{-ık} ekinin kip olarak işaret ettiği zaman öğrenilen geçmiş zaman eki olan {-mI₁ş}’ın bildirdiği zamanla benzerlik göstermektedir (Erdoğan, 2018: 170).

Antalya İli Honamlı Yörükleri Ağzı’nda duyulan geçmiş zaman eki çeşitlilik göstermektedir. Anadolu ağızlarının çoğunda görülen {-mI₄ş} ve {-I₂K} biçimi korunmaktadır. Bu kullanım ile Antalya ve Yöresi Ağızları ile paralellik gösterirken Manavgat ve Aksu ilçelerinde karşımıza çıkan {-mI₄J} biçimi ile de farklılık arz etmektedir.

Tablo 3: Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimleri

Kişi	Teklik	Çokluk
1.	-m(I ₄)ş(I ₄)n, -m(I ₂)ş(I ₂)y(I ₂)n, -mişin, -mişiyin, -muşun -muşuyun, -muşuyun.	-mişiz, -muşüz, -muşuyuz, -mişiyiz, -mişis,mişiz.
2.	-m(I ₄)ss(I ₄)n.	-
3.	-m(I ₄)ş, -m(I ₂)J, -müJ, -(I ₂)K, -uK, -ük, -ik, -ık, -ıg, -(y)ıK, -(y)iK.	-m(I ₄)şI ₄ Ar, -m(I ₂)JI ₂ Ar, -muJI ₂ Ar, -ıklar.

I. teklik şahısta kullanımlar:

bi hayala dalmışiyin kendimden geçmişiyin. 52/104,
yaTmışiyin bene ğan vermişler. ğandan geçmişiyin ben. 66/49,
ben cahil galmışin. 63/8,
bi dā demışin bobam getirse gene eKmeK vermēcēn demışin. 33/45-46,
bende düşmüşün bi ara benē annadılar. 44/93,
yani ben burda dōmuşun. 65/3.

II. teklik şahısta kullanımlar:

doKdur var belki duymuşun duymamışın bilmen. 30/30,
bobaş demisin bobuç yırtıldı. lasdiK bobuç yırtıldı yamardıK. 8/179-180,
evlenmişin, nikahlanmışın beride saytın adam_ıla. 32/48,
semeri Filen bilisin, görmüşündür şeylerde. 53/99.

III. teklik şahısta kullanımlar:

bizim şurdā ğozalaK atık ordā ğozalaK atık. ordan gelik şu tarafdān gelik. 26/16-17,
bize bi musāvır gelmiş. ünnemiş bizim bilāder çıKmış, buyur eTmiş.
yoğarı çıKmış. 5/144-145,
bizikiniğ_anası ölük. 8/115,
“yā zemez dur!” demiJ. 5/69,
kör_öldünü bilinsire içi dışına çıKmış zavallınığ, ğorKmuş. 6/55.

I. çokluk şahısta kullanımlar:

şindi bunnar lekin bu toPrak rekorunda işde bi dālmışiyiz. 30/27,
kuçūka geTmişiz dē yaylayı işde hindi yeği yeği işdē biliyo. 2/7,
ğöçerkene, gederkene, gezerkene ēce ne bilēn biTmiş miyiz? naal
olmuşüz? 22/3-4,
dedīm yere iki kilometire olan yere geÇ geÇmişis. 37/16-17,
ay yayrım modaymışdır saar. moda dokumuşuyuz işte böyle. 45/29-30.

II. çokluk şahısta kullanımlar: Metinlerde kullanımına rastlanmamıştır.

III. çokluk şahısta kullanımlar:

bi de göleŞ bālayıklar alt yanna böyük bi göleŞ var. 16/43-44,
“ineklerin arasında alıñ.” dedim. almamışlar, unuTmuşlar abam. 26/13-14,
yāni bizim çocuKlümüzda dōmadan önce göÇmüşler. 35/7,
eylül dá filañ yörürlerse eylül ... ekime dōru galıvermişler. 7/42,
bizden_evele dātım_olmuJlar ora gelmiJler. 5/208-209.

Duyulan geçmiş zamanın olumsuz kullanımı:

Duyulan geçmiş zamanın olumsuz çekimlerinde genellikle yazı dilindeki {-mIş} biçimi kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra {-mıJ} ve {-(y)ıK}, {-(y)iK} biçimlerine rastlanmıştır.

ben yaylaya geTmemişiz biz gızım. 3/22,
ben asgerden geleseye ... onu arabaya goşmamıJlar. 7/90,
yörüK_öldündan yaşı yaşına yazılmayıK. 56/3,
eyi ki kötü laf söylememişin. 52/122,
önceKī şey buyasını yumamışlardır_ipiñ. 15/88.

3. SONUÇ

Antalya'nın batı ve orta kesimlerinde bulunan Manavgat, Aksu, Döşemealtı, Serik ve Kepez ilçelerinde ikamet ettiği tespit edilen Honamlılar, nüfus bakımından bölgede en fazla bulunan Yörük aşiretleri arasındadır. Yapılan derlemelere dayalı incelemeler doğrultusunda Honamlı Yörüklerinde şimdiki zaman ekinin yer yer yazı dili ile paralel bir kullanımı olduğu görülse de Honamlı Yörüklerinin yaşadığı farklı ilçelerde fonetik değişikliklere uğramış biçimleri de tespit edilmiştir. Ekin yuvarlak biçiminin sıkça kullanıldığı ağızda özellikle /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle birlikte {-yör}, {-yö} gibi ince şekillerin kullanımı da mevcuttur. Bunun yanı sıra /r/ ünsüzünün düşmesi sonucu ortaya çıkan {-yo}, {-yı}, {-yu}, {-yi} gibi biçimlerde görülmektedir. Manavgat'tan batıya doğru gidildikçe ekin düzleşmeye başladığı tespit edilmiştir. Serik ilçesinde başlayan ekteki düzleşme Aksu ve Döşemealtı'nda da devam etmektedir. Çağdaş Türk Lehçelerinde de kullanımı ile dikkat çeken {-ıP} zarf fiili ve otur- fiili ile oluşturulan birleşik fiiller bu ağız grubunda da göze çarpmaktadır.

Geçmiş zaman kullanımına baktığımız zaman ise görülen geçmiş zamanın yazı dilinden çok fazla farklılaşmadığı görülmektedir. Duyulan

geçmiş zamanda ise {-mI4ş}, {-I2K}, {-uK}, {-ıK}, {-ıķ}, {-ik}, {-ük} biçimlerine ek olarak Antalya ve Yöresi Ağızları'nda tespit edilmemiş olan {-mI4J} biçimi kullanımının Honamlı Yörüklerinde kullanımı karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4: Kaynak Kişilerin Listesi

Adı Soyadı	Yaşadığı Yer	Yaş	Aşiret, Mahalle Adı	Eğitim
Hasan Şık	Manavgat/Taşagıl Mah.	83	Adıgüzelli (Karsavurdanlı)	İlkokul 5
Mustafa Şık	Manavgat/Belen Mah.	70	Adıgüzelli (Karsavurdanlı)	Kendi çabaları ile okuma yazma biliyor
Hacı Murat Kaya	Aksu/Mandırlar-Pınaralanı Mah.	84	Hacı Mehmetli	Kendi çabaları ile okuma yazma biliyor

Tablo 5: Transkripsiyon İşaretleri

ā	Uzun a ünlüsü
ē	Uzun e ünlüsü
ī	Uzun ı ünlüsü
ī̄	Uzun i ünlüsü
ū	Uzun u ünlüsü
ū̄	Uzun ü ünlüsü
ō	Uzun o ünlüsü
ō̄	Uzun ö ünlüsü
ă	Kısa a ünlüsü

ĕ	Kısa e ünlüsü
ĩ	Kısa ı ünlüsü
ĩ	Kısa i ünlüsü
ũ	Kısa u ünlüsü
â	a-o arası ses
â	a-ı arası ses
á	a-e arası ses
ê	e-i arası ses
ê	e-ö arası ses
í	ı-i arası ses
î	i-ü arası ses
ó	o-ö arası ses
ú	u-ü arası ses
đ	Düşmek üzere olan d ünsüzü
ŋ	Düşmek üzere olan n ünsüzü
ž	Düşmek üzere olan z ünsüzü
ȳ	Düşmek üzere olan y ünsüzü
ȳ	Düşmek üzere olan v ünsüzü
ŗ	Düşmek üzere olan r ünsüzü
ǵ	Ard damak g sesi
ķ	Ard damak k sesi
ŋ	Damaksıl n sesi

h	Nefesli h sesi
K	k-g arası ses
Ḳ	ḳ-ğ arası ses
T	t-d arası ses
J	j-ş arası ses
P	p-b arası ses
Ç	ç-c arası ses
S	s-z arası ses
Ş	ş-ş arası ses
F	f-v arası ses
w	Çift dudak v sesi
˘	İkiz ünlü işareti
˘	Ulama işareti

Kaynak: Ahmet Bican Ercilasun, Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, Ankara, 1999, s. 46-48. (Ercilasun'un önerdiği sistemde küçük değişiklikler de yapılmıştır.)

KAYNAKÇA

- Ak, M., (2015). *Teke yörükleri (1800-1900)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Atabeyli, N. K. (1940). Teke (Antalya) Yörükleri Hakkında Notlar, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, (4), 213-222. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkarkeolojidergisi/issue/67498/1051001>.
- Avcı, H. (2010). Antalya'nın Korkuteli ilçesinde yaşayan Honamlı yörüklerinde görülen işlemler, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Bölük, R. (2022). Demre (Antalya) Ağzı Ses Bilgisi Özellikleri, *Tarih Okulu Dergisi*, 15 (61), 4228-4266. <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.63383>.
- Çengel, H. K., (2005). *Kırgız Türkçesi grameri ses ve şekil bilgisi*. Akçağ Yayınları.
- Doğan, O. ve Koç, K. (2004). *Kazak Türkçesi grameri*. Gazi Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (1999). Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, 43-48.
- Erdem, M. D., ve Bölük R. (2012). *Antalya ve yöresi ağızları (giriş-inceleme-metinler)*. Gazi Yayınları.
- Erdem, M. D. ve Bölük R. (2011). Kaş Antalya Ağzı Şekil Özellikleri Üzerine, *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, (2), 29-40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/diyalektolog/issue/22427/240047>.
- Erdoğan, Ö. (2018). Türkçede -(I)k Eki ve Oluşturduğu Kategoriler, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (61), 159-174. <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3835>.
- Ergin, M., (2019). *Türk dil bilgisi*. Boğaziçi Yayınları.
- Eröz, M., (1991). *Yörükler*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Göran, R. (2020). Yörük kültürü. M. Genç (Eds.), *Isparta Çevresi Yörük Kültürü (ss. 3-218)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Görgeç, C. (2020). Manavgat ve yöresi ağızları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gülensoy, T., (1985). *Anadolu ağızlarında şimdiki zaman eki*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kara, M., (2005). *Türkmen Türkçesi grameri*. Gazi Yayınları.
- Karahan, L., (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü I.* (1991). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öter, A., Akgül, M., Çalışkan Ç. (2023). Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Âdet ve Gelenekleri (1927-1928), *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/77101/1252503>.

- Öter, A. ve Özkul, M. (2019). Modernleşmenin Yaşam Tarzı Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernleşme Eğilimleri (Batı Akdeniz Örneği- Isparta, Burdur, Antalya), *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47 (2), 156-184. <https://doi.org/10.35237/sufesosbil.512244>.
- Özdarendeli, N. (2005). Türk Dilinde Geçmiş Zaman, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 73-108. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyasobed/issue/30236/326558>.
- Saraçoğlu, H., (1989). *Akdeniz bölgesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tanyıldız, A., (1990). *Orta Asya'dan Gedikli köyü'ne Honamlı yörükleri*, Özgül Tipo Ofset Yayınları.
- Tuztaş, A. H. (2005). Günümüzde Isparta'da yaşayan yörüklerin siyasi ve kültür tarihleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkay, C., (2012). *Osmanlı imparatorluğu'nda oymak aşiret ve cemaatlar*, İşaret Yayınları.
- Yılmaz, Y. (2012). Tarihî sosyal ve kültürel yönleriyle Türkiye'deki Honamlı yörükleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.